

Antropolog John Bowen'in *Can Islam be French? Pluralism and Pragmatism in a Secularist State (İslam Fransız Olabilir mi? Laik bir Devlette Çoğulculuk ve Pragmatizm)* adlı kitabı (University Presses of California, Columbia and Princeton, 2009) Yunanistan'da tanıtıldı. The Books' Journal adıyla Atina'da Ekim ayında çıkan dergide (derginin dili Yunancadır) Bowen'in kitabını ayrıntılı bir biçimde tanıtan, Paris'te üniversitede hukuk dersleri veren ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde raportör de olan Dr. Panayotis Voyatzis'tir. Ancak Voyatzis Fransa'daki tartışmayı kendi ülkesi Yunanistan'a da taşıdı. Laik devletin ve başörtüsünün ne tür politikalarla yürütülmesi gerektiği konusunda önerilerde bulundu. Sanırım çeşitli ülkelerde yaşananlar Türkiye'deki tartışmalara da ışık tutacaktır.

Bowen'in temel tezi, Fransa'da görülen İslami örgütlenmelerin (camiler, dernekler, okullar, vb.) yurt dışından Fransa'ya gelmiş olan Müslümanların sığınabilecekleri, kimliklerini koruyacakları, güven duyacakları, eğitim görebilecekleri odaklar olduğudur. Daha önemlisi bu örgütlenmeler, bu İslami kesimin Fransa gerçeğine uyum sağlamasının aracı sayılmaktadır. Bowen, ayrıntılı bir biçimde pratiklerini incelediği bu kurumların, bir laik devlet içinde, insanların dini inançlarını terk etmeden ve dinin gereklerini de yerine getirerek nasıl yaşabilecekleri örneği olarak görülmesi gerektiğini savunmaktadır. Tabii Bowen İslami örgütlenmeleri ve yaşam biçimini laik devlete karşı bir tehdit olarak görmemekte, aksine, bu girişimleri insan hakkı olmanın ötesinde çağdaş bir devlet içinde var olabilmek için bir gereklilik olarak da kabul etmektedir.

Farklı düşünenleri "son zamanlarda Avrupa'da yaygınlaşan İslam karşıtı hava" ile, yani "zenofobi" diye (farklı veya yabancı olana karşı olma diye) açıklaması ilginçtir; çünkü bu aynı "zenofobili" tepkileri Türkiye'de belli kesimlerce bu biçimde yorumlanmamakta, "laik devleti koruma" anlamında ele alınmaktadır. Bowen'e göre laik devlet ile inançlı kimselerin beklentileri arasında bir dengenin sağlanması gerekmektedir. Kendi gözlem ve araştırmalarına göre imamlar Fransa'da bu alanda öncü rol üstlenmişlerdir. Hem devlet ile temas içindedirler hem de meşruiyetlerini ve müminlerin güvenini de kaybetmemişlerdir.

Bowen içe kapalı bir Müslüman cemaatin oluşmaması için Fransız devletinin de yapması gerekenlerin olduğunu yazmaktadır. Devlet bu Müslüman cemaatin kolektif kimliğini sürdürebilmesi için gerekli olanakları oluşturmalıdır. Müslümanların bir araya gelip dinin ve uyum sağlayan bir İslam'ın dile getirildiği eğitim kurumlarını kurabilmelerini sağlamalıdır. Böyle bir yaklaşımın çağdaş batı toplumlarında görülen laik ve demokratik devlet anlayışıyla örtüştüğü anlaşılmalıdır.

Başörtüsü (veya burka) konusunda da görüşleri çok kesindir. Devletin, vatandaş için neyin

uygun ve yararlı olduğunu karar verme hakkı yoktur. Böyle bir anlayış insan haklarıyla ve temel demokratik anlayışla çelişmektedir. Bir devletin, vatandaşın neyi giyeceğine karar vermesi ve bu konuda zorlama ve yasaklar getirmesiyle (İran'da olduğu gibi), neyi giymemesine karar vermesi ve bu konuda yasaklar kullanması arasında fark yoktur; her iki durum da otoriter bir devletin varlığının işaretidir.

Yunanistan'da da bu yol izlenmelidir

Ancak Dr. Voyatzis Fransa ve söz konusu kitapla yetinmedi, Yunanistan'daki Batı Trakya Müslüman azınlık konusunda da önemli ve herhalde ilk sayılacak önerileri kaleme aldı. "Yani bizim de, Bowen örneğini izleyerek azınlık grubunun doğal bir biçimde yaşadığı toplumsal bütünle nasıl iç içe geçtiğine ve nasıl iletişim yolları açtığına kulak vermemiz daha doğru olmaz mı? Bu çok kültürlülüğe açık yolları güçlendirerek azınlıkların topluma entegre olmaları yönünde daha verimli bir çerçeveyi oluşturmamız gerekmez mi?" diye retorik sorular sıralamaktadır.

Voyatzis şunları da eklemektedir: "Bu düşünceler yalnız Fransa'nın laik devletiyle ilişkili sayılmamalıdır. Yunanistan gerçeğine de ve daha somut olarak [Batı] Trakya Müslüman azınlık durumunda da uygulanabilir. Yunan devletinin Müslümanların kolektif kimliğini güçlendiren faaliyetleri desteklemesinin, özellikle bunu dernek kurmayı kolaylaştırarak yapmasının yararını düşünmeliyiz. Aksi yapıldığında ortaya çıkan zararın yerine, böyle bir politika ile Müslüman cemaatin üyeleri faal vatandaşlara dönüşmeleri ve Yunan toplumuna gerçekten katılmaları sağlanabilir."

Voyatzis AİHM'sinin bu alanda Yunanistan aleyhine verdiği kararları da hatırlatmakta (*Tourkiki Enosi Xanthis et autres c. Grèce*

, n
o

26698/05, 27.3.2008.

Bekir-Ousta et autres c. Grèce

, n
o

35151/05, 11.10.2007,

Emin et autres c. Grèce

, n
o

34144/05, 27.3.2008) ve Yunanistan ile Avrupa Birliđi arasında insan hakları ve kolektif haklar konusunda yasal ve uygulama alanındaki farkı ve Yunanistan'ın bu alandaki eksikliklerini dile getirmektedir.

Benim şahsen, Bowen'den Voyatzi'ye uzanan olaydan çıkardığım sonuçlar şöyle. Türban/başörtüsü/burka tartışmaları aslında bir insan hakkı tartışması olayıdır ve Türkiye'yi aşmıştır. Bütün Avrupa'da, hatta dünyanın birçok ülkesinde de bu konu tartışılmaktadır. Cepheleri ise, laikler ve karşıtları olarak görmek yanlıştır ve hatta anlamsızdır da: zıt grupları böyle algıladığımızda en kesin bir biçimde laik devletten yana olanların (örneğin ben) neden başörtüsünün özgürce kullanılmasından yana oldukları açıklanamaz. (Soros para verdi, ajandırlar, delidirler biçimindeki açıklamaları açıklama sayarsanız o başka!) Bu anlaşmazlıkta iki kesim var: hayat tarzına karışanlar ve karışmayanlar; veya otoriter karakterli kimseler ve farklılığa açık olanlar; veya toplumların mühendislikle oluşturulacağına inananlar ve liberaller; veya jakobenler ve demokratlar. Bunlar her ülkede var: İran'da da, Türkiye'de, Fransa'da da; ama her din grubu içinde de var.

İttifaklar da dünya çapında oluşturulmalı herhalde. Hayat biçimi konusunda liberal olanlar birleşiniz!

*